

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет

Кафедра адміністративного
права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Фінансове право»

на тему: «Ухилення від сплати податків та способи протидії»

Студентка групи ПР-35

Колесніченко С.

Керівник: к.ю.н., доц. Вербіцька М.В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ	
1.1. Поняття та форми ухилення від сплати податків.....	5
1.2. Причини та наслідки ухилення від сплати податків.....	7
Висновок до розділу 1.....	10
РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	12
2.1. Нормативно-правова база протидії ухиленню від сплати податків.....	12
2.2. Повноваження контролюючих органів у боротьбі з податковими правопорушеннями.....	14
Висновок до розділу 2.....	17
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ.....	18
3.1. Зарубіжний досвід запобігання ухиленню від сплати податків.....	18
3.2. Пропозиції щодо вдосконалення національної системи протидії ухиленню від сплати податків.....	20
Висновок до розділу 3.....	23
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ... ..	28

ВСТУП

Актуальність дослідження. Ухилення від сплати податків є однією з найгостріших проблем податкової системи України, яка загрожує стабільності державного бюджету, деформує ринкову конкуренцію, сприяє зростанню тіньової економіки та підриває довіру до державних інституцій. Особливо критичним це явище стає в умовах воєнного стану, коли від рівня надходжень до бюджету залежить забезпечення обороноздатності, соціальної сфери та базових функцій держави. У сучасному світі, де ухилення набуває дедалі складніших і транснаціональних форм, особливого значення набуває наукове переосмислення підходів до протидії цьому явищу на законодавчому, інституційному та інформаційно-аналітичному рівнях.

Науково-практичне значення. Практичне значення теми полягає у необхідності вдосконалення правового механізму запобігання ухиленню від сплати податків, формування ефективного інструментарію для виявлення податкових правопорушень, а також посилення аналітичного та інституційного потенціалу державних органів. Дослідження має на меті запропонувати комплексну систему протидії ухиленню на основі кращих європейських практик, із урахуванням реалій вітчизняної податкової політики.

Метою дослідження є всебічний аналіз поняття ухилення від сплати податків, його причин, форм, правових наслідків та засобів протидії на національному й міжнародному рівнях.

Для реалізації мети у курсовій роботі поставлено **такі завдання:**

- розкрити зміст та класифікувати форми ухилення від сплати податків;
- охарактеризувати правові наслідки ухилення та чинники, що його зумовлюють;
- проаналізувати нормативно-правову базу та повноваження органів контролю;

– дослідити міжнародний досвід боротьби з ухиленням і можливості його адаптації в Україні;

Ступінь дослідження в науковій літературі. Проблема ухилення від сплати податків активно досліджувалась у роботах Барановської Т. В., яка висвітлювала історико-правову еволюцію відповідальності за податкові правопорушення, Гритенка О. А. та Старинця Є. А., які аналізували етапи формування кримінальної політики у цій сфері. Лихошерст Л. М. зосередила увагу на проблемах кваліфікації злочину, а Янковий М. О. досліджував труднощі доказування суб'єктивної сторони складу. Соціологічні та економіко-правові аспекти ухилення розкрито в роботах Посадневої О. М., Сидоренко Т. О. і Панасюка О. В. Нормативну базу дослідження складають Податковий кодекс України, Кримінальний кодекс України, Бюджетний кодекс України, а також міжнародні акти й судова практика, зокрема рішення Верховного Суду та аналітичні документи ОЕСР.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі оподаткування та реалізації державної політики у сфері протидії ухиленню.

Предметом дослідження є юридична природа ухилення від сплати податків, правове регулювання запобігання цьому явищу та шляхи вдосконалення відповідних механізмів.

Методи дослідження. У роботі використано формально-юридичний метод для аналізу нормативних актів, порівняльно-правовий — для зіставлення української практики з міжнародною, логіко-аналітичний — для встановлення причинно-наслідкових зв'язків, історико-правовий — для оцінки еволюції підходів до податкової відповідальності, а також метод правового моделювання для формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства.

Структура курсової роботи. Курсова робота складається з вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (28 найменувань на 4 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 31 сторінку, з яких основний текст - 27 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

1.1. Поняття та форми ухилення від сплати податків

Ухилення від сплати податків є одним із найнебезпечніших проявів тіньової економіки, що порушує фінансову безпеку держави, підриває довіру до інститутів публічної влади та ставить в нерівне становище платників, які добросовісно виконують свої податкові зобов'язання. У науковій літературі це явище розглядається як складне правове, економічне та соціальне явище, що має безліч проявів та форм. В українському законодавстві поняття ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) не отримало самостійного законодавчого визначення, однак у статті 212 Кримінального кодексу України йдеться про умисні дії, спрямовані на ухилення від сплати грошових зобов'язань, що підлягають обов'язковій сплаті до бюджету або державних цільових фондів [10].

Науковці по-різному підходять до визначення поняття «ухилення від сплати податків». Так, Т. В. Барановська зазначає, що «ухилення від сплати податків – це дія чи бездіяльність платника, спрямована на повне або часткове уникнення виконання податкового обов'язку, зокрема шляхом надання недостовірних відомостей, приховування об'єктів оподаткування або іншим чином» [1, с. 17]. Подібного підходу дотримуються й інші дослідники, акцентуючи на системній природі порушення податкового законодавства, яке супроводжується не лише ухиленням, але й спотворенням бухгалтерських даних, фінансової звітності, використанням фіктивних угод та інших механізмів [7, с. 201].

Класифікація форм ухилення від сплати податків є важливим аналітичним інструментом як у науковому, так і в практичному аспекті. У сучасній фінансово-правовій доктрині прийнято поділяти форми ухилення на легальні (або відносно законні) та незаконні (кримінально карані). До першої групи належать, наприклад, податкове планування та оптимізація оподаткування в рамках правового поля, які

не суперечать чинному законодавству, хоча іноді й мають сумнівний з етичної точки зору характер [22, с. 111]. У другій групі — такі діяння, як використання фіктивних підприємств, підробка документів, неправдиве декларування, подвійна бухгалтерія, переміщення капіталу в офшори, що містять ознаки складу злочину, передбаченого Кримінальним кодексом України [13, с. 147].

Герасимчук Д. М. підкреслює, що «ухилення від сплати податків набуває особливої небезпеки у разі його систематичного характеру, що вказує на стійку мотивацію суб'єкта до уникнення податкових зобов'язань і може бути частиною комплексної схеми тіньової економічної діяльності» [5]. Аналогічної думки дотримується і Сидоренко Т. О., яка зазначає, що «ухилення від оподаткування є не просто наслідком недоліків у законодавстві, а результатом соціально-економічного стану, недостатнього рівня податкової культури, неефективного контролю та правозастосування» [23, с. 50].

Слід також розрізняти активні та пасивні форми ухилення. До активних форм належать, наприклад, свідоме приховування об'єкта оподаткування або подання підроблених документів, тоді як пасивні полягають у ненаданні звітності, ухиленні від реєстрації в контролюючих органах тощо [8, с. 110]. Особливу увагу приділяють схемам із залученням транскордонних механізмів: переведення доходів у низькоподаткові юрисдикції, маніпулювання трансфертним ціноутворенням, використання подвійного резидентства, зокрема юридичних осіб [14, с. 69].

Інституційні та юридичні особливості прояву ухилення тісно пов'язані з типом платника — фізичною чи юридичною особою. Панасюк О. В. та Кисельов В. М. у своїй роботі зазначають, що «суб'єкти господарської діяльності, на відміну від фізичних осіб, здебільшого мають більші можливості для маніпулювання обсягами доходу, витрат, використання офшорних схем» [15, с. 199].

Правова наука виокремлює також поняття «агресивного податкового планування» як сучасної форми ухилення, що не завжди підпадає під ознаки

протиправності, однак є об'єктом посиленої уваги з боку податкових органів як потенційно небезпечна практика [6].

Проблематика термінологічної нечіткості, зокрема щодо відмінностей між «ухиленням», «уникненням» та «оптимізацією» оподаткування, є предметом постійних дискусій у доктрині. Як зазначає Лихошерст Л. М., «існує нагальна потреба на нормативному рівні чітко розмежувати допустимі і недопустимі податкові практики, оскільки наявна невизначеність дозволяє зловживати неоднозначним трактуванням законів» [13, с. 148].

Сучасна практика боротьби з ухиленням від сплати податків базується на розширенні повноважень контролюючих органів, автоматизації обміну податковою інформацією, а також впровадженні системного ризик-менеджменту. Однак досі, як зазначає Гуль В., «суттєвою перешкодою виявляється недостатній рівень виявлення та доведення фактів навмисного ухилення, особливо в умовах складних бізнес-структур» [8, с. 111].

Таким чином, поняття ухилення від сплати податків охоплює широкий спектр дій, що мають різний ступінь суспільної небезпеки — від легальної податкової оптимізації до тяжких кримінальних правопорушень. Його форми постійно змінюються під впливом розвитку економіки, законодавства та міжнародного співробітництва. Тому наукове вивчення й правове регулювання цього явища повинні здійснюватися динамічно, з урахуванням нових викликів та тенденцій.

1.2. Причини та наслідки ухилення від сплати податків

Проблема ухилення від сплати податків у сучасних умовах набуває особливої актуальності не лише в економічному та правовому, а й у соціальному та політичному вимірах. Аналіз причин цього явища засвідчує його багатофакторну природу, де сплітаються елементи недосконалого законодавства, прогалин у адмініструванні, морально-етичних девіацій платників податків та структурної слабкості податкової системи як такої. Як зазначають Бачинська К. і Марущак О.,

«ухилення від оподаткування є наслідком водночас об'єктивних суперечностей податкової політики та суб'єктивного прагнення мінімізувати фіскальний тиск» [3, с. 35].

Однією з ключових причин є складність та нестабільність податкового законодавства. Часті зміни норм, нечіткість формулювань, колізії між нормами Податкового кодексу України, а також відсутність єдиного підходу до тлумачення окремих положень створюють підґрунтя для податкових зловживань. Як підкреслює Лихошерст Л. М., «правова невизначеність у сфері оподаткування є прямим стимулом для застосування схем ухилення, оскільки вона відкриває можливість вибору на користь платника, а не держави» [13, с. 149].

Іншою фундаментальною причиною є високий рівень податкового навантаження на бізнес. У ситуації, коли сукупна фіскальна вага перевищує оптимальні економічні межі, у суб'єктів господарювання виникає природне прагнення до зменшення витрат шляхом формального або фактичного заниження податкових зобов'язань. За даними дослідження Крюкової І., «податкова політика, яка не відповідає економічній спроможності бізнесу, стимулює розвиток тіньової економіки та ухилення» [12].

Суттєву роль відіграє також низький рівень податкової культури. У свідомості частини платників податків податки не асоціюються з публічним благом чи обов'язком перед суспільством. Як зазначає Посаднева О. М., «ухилення від сплати податків у певних регіонах України сприймається не як порушення, а як форма економічного виживання або “винахідливості”» [19, с. 162].

Деструктивним чинником є і недостатня ефективність роботи контролюючих органів. Йдеться про технічну відсталість, обмежений кадровий потенціал, корупційну вразливість, надмірну зарегульованість процедур. У свою чергу, це створює в платника переконання у низькому ризику виявлення та притягнення до відповідальності. Гуль В. прямо зазначає, що «неефективна система податкового контролю демотивує дотримання податкової дисципліни» [8, с. 110].

До окремої групи слід віднести політичні та системні інституційні причини. Зокрема, нестабільність урядування, слабкість судової системи, недовіра до бюджету, зловживання з боку розпорядників бюджетних коштів — усе це сприяє формуванню серед підприємців переконання у неефективності використання податкових надходжень, що підриває мотивацію до добровільного оподаткування [23, с. 51].

Що ж до наслідків ухилення від сплати податків, то вони носять як фіскальний, так і ширший соціально-економічний характер. У першу чергу йдеться про втрати бюджету — прямі й опосередковані. Прямі — це несплачені податкові суми; опосередковані — це зниження довіри до податкової системи, зростання витрат на адміністрування та боротьбу з правопорушеннями, викривлення конкуренції на ринку [2].

Герасимчук Д. М. вказує: «ухилення від сплати податків призводить до фіскальної неефективності, що, у свою чергу, обмежує інвестиційну спроможність держави, стримує соціальні програми та призводить до дисбалансу в бюджетній сфері» [5]. Податкові втрати, які щороку фіксує Рахункова палата України, вимірюються десятками мільярдів гривень, що серйозно впливає на функціонування сфери охорони здоров'я, освіти, інфраструктури.

Ще одним важливим наслідком є деформація ринкової конкуренції. Платники, які чесно виконують податкові зобов'язання, опиняються в гіршому становищі порівняно з тими, хто користується тіньовими схемами. Як зазначає Полишин Г., «це породжує “конкуренцію несплати” — коли підприємства змушені знижувати свої зобов'язання для збереження рентабельності» [18, с. 164].

Соціальні наслідки ще глибші: зниження легітимності державних інститутів, поширення корупції, деморалізація правової системи. Як зазначають Artiukh O. та ін., «ухилення від сплати податків є системною загрозою національній безпеці, оскільки підриває здатність держави до автономного функціонування» [27, р. 99].

У кримінально-правовому аспекті наслідки ухилення від сплати податків виявляються в притягненні до відповідальності за статтею 212 Кримінального кодексу України. Проте практика показує, що реальний рівень засуджень є низьким, а розслідування вкрай складні через потребу в доказуванні умислу, зв'язків із бухгалтерською документацією, фінансовими трансакціями, оцінкою дій суб'єкта господарювання [28, с. 219]. Янковий М. О. прямо вказує на складність встановлення суб'єктивної сторони цього складу злочину та потребу у спеціалізованій експертизі [26, с. 323].

Отже, ухилення від сплати податків є багатоаспектним явищем, яке зумовлене комбінацією нормативних, адміністративних, економічних, психологічних та інституційних чинників. Його наслідки мають довготривалий і системний характер, негативно впливаючи на фінансову стабільність, соціальну справедливість та правову культуру. Розуміння причин дозволяє формувати ефективні заходи протидії, які повинні бути комплексними та відповідати сучасним викликам.

Висновок до розділу 1

У результаті проведеного теоретичного аналізу встановлено, що ухилення від сплати податків є багатоплановим явищем, яке охоплює не лише юридичні, а й економічні, соціальні та етичні виміри. Незважаючи на відсутність чіткого нормативного визначення, наукова доктрина розглядає його як умисне порушення податкового обов'язку з метою мінімізації податкового навантаження, що реалізується у численних формах — від приховування доходів до транснаціональних схем з використанням офшорів та фіктивних угод.

Формування сучасного уявлення про це правопорушення вимагає класифікації його форм за кількома критеріями: легальні й нелегальні, активні й пасивні, внутрішньодержавні та міжнародні. Такий поділ дає змогу більш глибоко усвідомити природу ухилення, адаптувати засоби правового впливу та врахувати

ризиковану поведінку платників залежно від специфіки об'єкта оподаткування, організаційно-правової форми суб'єкта чи сфери діяльності.

Також було з'ясовано, що причини ухилення носять комплексний характер і включають як зовнішні чинники (недосконалість законодавства, надмірне податкове навантаження, неефективний контроль), так і внутрішні (низький рівень податкової культури, морально-етичні установки, слабкий інституційний капітал держави). Саме їх поєднання спричиняє перманентне відтворення податкових правопорушень і поширення недовіри до системи оподаткування в цілому.

Наслідки ухилення від сплати податків є системними і проявляються на різних рівнях: бюджетному (втрата доходів), ринковому (деформація конкуренції), соціальному (підриг легітимності держави), правовому (ерозія верховенства права). Зовнішньо це може виглядати як окремі випадки недоброчесності, але в сукупності вони формують цілісну картину підригу фінансової стабільності та справедливості в оподаткуванні.

Таким чином, розуміння природи, форм, причин і наслідків ухилення від сплати податків є основоположним для побудови ефективної стратегії протидії цьому явищу. Подальше дослідження має бути спрямоване на інтеграцію теоретичних напрацювань із правозастосовною практикою, що дозволить виробити системний підхід до вдосконалення податкової політики та підвищення податкової дисципліни.

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

2.1. Нормативно-правова база протидії ухиленню від сплати податків

Протидія ухиленню від сплати податків в Україні здійснюється на підставі розгалуженої системи нормативно-правових актів, яка охоплює норми фінансового, адміністративного, кримінального, кримінального процесуального та господарського права. Ця система є результатом еволюційного розвитку українського законодавства, адаптації до викликів сучасної економіки та виконання міжнародних зобов'язань у сфері податкової прозорості.

Базовим законодавчим актом, який регламентує сплату податків, є Податковий кодекс України. У ньому визначено правовий статус платника податків, механізми адміністрування податкових зобов'язань, контрольні функції держави, а також санкції за порушення податкового законодавства. Зокрема, стаття 109 Кодексу встановлює поняття податкового правопорушення, яке включає діяння (дію або бездіяльність), що має ознаки протиправності, вчинене винно і за яке передбачена юридична відповідальність [17].

Суттєве значення має Кримінальний кодекс України, зокрема стаття 212, яка передбачає кримінальну відповідальність за умисне ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), якщо такі дії призвели до фактичного ненадходження коштів до бюджету в значних, великих або особливо великих розмірах. Законодавець диференціює санкції залежно від розміру збитків та повторності вчинення правопорушення, а також допускає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності у разі повного відшкодування збитків та сплати штрафу [10].

Процедурні аспекти реалізації кримінальної відповідальності регламентуються нормами Кримінального процесуального кодексу України, який визначає порядок виявлення, розслідування, доказування та притягнення до

відповідальності осіб, які вчинили ухилення від сплати податків. Особливу складність становить процес доказування умислу та відмежування правомірної податкової оптимізації від протиправних дій, що передбачає використання спеціальних експертиз, аналітичних методик і судової практики [11].

Фінансовий аспект системи протидії доповнюється положеннями Бюджетного кодексу України, який визначає систему державних доходів, зокрема податкових, а також повноваження держави у сфері контролю за їх повнотою та своєчасністю. Кодекс передбачає інституційну побудову фіскального моніторингу як основи фіскальної стабільності [4].

Особливу роль у системі протидії відіграють також підзаконні нормативні акти, інструкції Державної податкової служби, листи-роз'яснення, постанови Кабінету Міністрів України. Наприклад, Постанова КМУ № 891 від 05.07.2017 року передбачає процедури автоматизованого обміну інформацією між державними органами щодо фінансових операцій, що дозволяє виявляти підозрілі транзакції. Хоча ці документи не мають сили закону, вони слугують важливим інструментом реалізації державної політики у сфері запобігання ухиленню.

Крім того, функціонування єдиної бази даних податкових накладних, системи ризикоорієнтованого моніторингу, механізмів податкового аудиту, інституційний контроль з боку ДПС — усе це має правове забезпечення в окремих положеннях Податкового кодексу та актів виконавчої влади. У практичному вимірі ці інструменти дають змогу знижувати рівень податкової злочинності та протидіяти організованим схемам ухилення.

З огляду на євроінтеграційні процеси, важливим елементом правової бази є адаптація українського законодавства до міжнародних стандартів. Україна є учасником Глобального форуму з прозорості та обміну інформацією для податкових цілей, підписантом Конвенції ОЕСР з адміністративної допомоги у податкових справах, а також учасником реалізації плану BEPS. Це вимагає внесення

змін до національного законодавства, зокрема у частині трансфертного ціноутворення, звітності за країнами, автоматичного обміну інформацією.

У теоретичній літературі наголошується на важливості збалансованого поєднання кримінально-правових, адміністративно-юрисдикційних та превентивних заходів. Так, Барановська Т. В. вважає, що «ефективна протидія ухиленню має базуватися не лише на покаранні, а й на виявленні його причин, удосконаленні правових механізмів податкового контролю та превенції» [1, с. 21]. У свою чергу, Мацюк В. наголошує на необхідності подальшої кодифікації норм відповідальності, уніфікації процесуальних процедур, удосконаленні визначень складу правопорушення [28, с. 219].

Отже, нормативно-правове забезпечення протидії ухиленню від сплати податків в Україні характеризується широким охопленням галузей права, багаторівневою структурою та постійною динамікою змін. Проте ефективність цієї системи значною мірою залежить від її практичного застосування, узгодженості між правовими нормами, їх доступності та передбачуваності для платників. Подальший розвиток нормативної бази має орієнтуватися на зміцнення правової визначеності, цифровізацію фіскального контролю, зменшення дискретності у правозастосуванні та імплементацію європейських стандартів податкової прозорості.

2.2. Повноваження контролюючих органів у боротьбі з податковими правопорушеннями

Ефективна протидія ухиленню від сплати податків неможлива без чітко визначених повноважень контролюючих органів. У системі українського фінансового контролю ключову роль у цьому процесі відіграє Державна податкова служба України (ДПС) — центральний орган виконавчої влади, уповноважений реалізовувати державну політику у сфері адміністрування податків, зборів і

платежів, а також здійснювати контроль за дотриманням податкового законодавства.

Відповідно до статті 41 Податкового кодексу України, контролюючі органи мають право здійснювати податкові перевірки, витребовувати документи, пояснення та інформацію, необхідну для визначення податкових зобов'язань, а також застосовувати заходи примусового стягнення податкового боргу [17]. При цьому закон чітко окреслює як обсяг, так і межі повноважень, щоб не допустити перевищення службових повноважень чи втручання у господарську діяльність суб'єкта без належної підстави.

Сучасна модель податкового контролю в Україні включає камеральні, документальні та фактичні перевірки. Камеральна перевірка проводиться автоматично, на основі даних, поданих платником, без його безпосередньої участі. Документальна перевірка здійснюється за наявності підстав, таких як виявлення невідповідностей у звітності або отримання інформації про можливі порушення. Фактична перевірка передбачає візит до платника з метою огляду приміщень, касових апаратів, товарно-матеріальних цінностей. Усі ці інструменти реалізуються в межах процесуального порядку, передбаченого статтями 75–78 ПК України [17].

У сфері боротьби з податковими правопорушеннями також функціонує Бюро економічної безпеки України (БЕБ) — спеціалізований орган, утворений у 2021 році. Згідно з положенням про БЕБ, основними завданнями цього органу є виявлення, розслідування та припинення кримінальних правопорушень у сфері економіки, у тому числі податкових злочинів, віднесених до компетенції згідно зі статтею 212 Кримінального кодексу України. Це стало відповіддю на тривалу критику щодо дублювання функцій між податковою міліцією, Національною поліцією та Службою безпеки України.

Показово, що законодавством передбачено чіткий розподіл функцій між ДПС та БЕБ. Якщо перша забезпечує адміністративне стягнення зобов'язань і здійснює фіскальне адміністрування, то другий орган веде досудове розслідування

кримінальних правопорушень, зокрема шляхом проведення негласних слідчих (розшукових) дій, накладення арештів, доступу до банківських документів, виїмок, обшуків, у межах повноважень, наданих Кримінальним процесуальним кодексом України [11].

Значний обсяг повноважень передбачено також для Кабінету Міністрів України та Міністерства фінансів України, які здійснюють формування державної політики у сфері оподаткування, розробку нормативно-правових актів, ведення баз даних, забезпечення інтеграції України до міжнародних систем обміну податковою інформацією.

Практична реалізація повноважень контролюючих органів значною мірою залежить від рівня цифровізації фіскального процесу. В Україні функціонує система електронного кабінету платника, СЕА ПДВ, Єдиного реєстру податкових накладних, що дозволяють не лише підвищити прозорість, а й значно автоматизувати контрольні функції. Як зазначають Гнидюк І. В., Кісіль П. С. та Полянська О. Л., «цифрові платформи суттєво скорочують простір для порушень і дозволяють проводити аналіз ризиків у режимі реального часу» [6].

Однак, попри наявність широких законодавчих повноважень, на практиці виявляються численні проблеми у реалізації контролю. Це і низький рівень довіри до фіскальних органів, і формальний підхід до перевірок, і відсутність прозорості критеріїв ризику, що призводить до правового нігілізму серед платників податків. У цьому контексті Парфентій Л. А. зазначає, що «одним із викликів сучасної податкової політики є трансформація контролю з карального в превентивний механізм» [16, с. 294].

Система повноважень контролюючих органів в Україні є достатньо комплексною та функціонально орієнтованою. Проте реальна ефективність цієї системи значною мірою залежить від якості її імплементації, професійної підготовки персоналу, рівня аналітичного забезпечення, а також здатності до міжвідомчої взаємодії.

Висновок до розділу 2

Проведений аналіз дозволив сформулювати цілісне уявлення про нормативно-правове забезпечення протидії ухиленню від сплати податків в Україні та інституційні механізми реалізації відповідної державної політики. Законодавче підґрунтя протидії податковим правопорушенням охоплює норми Податкового, Бюджетного, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також низку підзаконних актів, що детально регламентують порядок контролю, перевірок, притягнення до відповідальності й досудового розслідування.

Значну роль у системі запобігання ухиленню відіграють контролюючі органи — насамперед Державна податкова служба України та новостворене Бюро економічної безпеки, повноваження яких чітко визначено у відповідних нормативних актах. Функціонування цих органів ґрунтується на принципах законності, пропорційності, належного процесу та орієнтації на цифрові інструменти моніторингу й аналітики.

Разом із тим, незважаючи на розгалужену нормативну базу, практика її реалізації стикається з низкою проблем: надмірна складність процедур, формалізм у підходах до перевірок, дефіцит компетенції окремих службовців, а також недосконалість комунікації між інституціями, що уповільнює виявлення і реагування на податкові порушення. Виявлено також брак ефективної координації між кримінальним переслідуванням і фіскальним адмініструванням, що ускладнює доведення вини у справах про ухилення.

Таким чином, для підвищення ефективності боротьби з ухиленням від сплати податків необхідне не лише вдосконалення нормативної бази, але й модернізація інституційної структури контролю, забезпечення її кадрового, технічного та аналітичного потенціалу, а також впровадження превентивних, а не суто каральних підходів.

РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ УХИЛЕННЮ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

3.1. Зарубіжний досвід запобігання ухиленню від сплати податків

Механізми протидії ухиленню від сплати податків у світовій практиці набули складної, багаторівневої форми, що базується як на жорстких кримінально-правових санкціях, так і на впровадженні превентивних, аналітичних та інституційних рішень. Порівняльний аналіз моделей, застосованих у провідних країнах світу, дозволяє виявити як спільні елементи податкової політики, так і специфічні підходи до боротьби з фіскальними правопорушеннями, що можуть бути корисними для адаптації в українському законодавстві.

Так, у країнах Європейського Союзу активну роль у гармонізації підходів до податкового контролю відіграє Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), зокрема в межах реалізації плану BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Мета цього міжнародного проєкту полягає у протидії зменшенню податкової бази та виведенню прибутків у низькоподатковій юрисдикції. Україна приєдналася до Ініціативи BEPS, зобов'язавшись імплементувати чотири мінімальні стандарти, включаючи автоматичний обмін інформацією, Country-by-Country Reporting (CbCR) та контроль за трансфертним ціноутворенням [28, с. 217].

Особливо показовим є досвід Франції, де в податковій службі активно використовується алгоритмічний аналіз поведінки платників на основі великих даних. Це дозволяє не тільки виявляти ознаки зловживань у реальному часі, а й прогнозувати імовірність порушень. Система аналітики підсилюється нормами кримінального законодавства, які передбачають жорсткі санкції за фіктивне декларування та ухилення у великих розмірах [14, с. 72].

У Німеччині акцент зроблено на принципі добровільної сплати при високій відповідальності, а сам податковий контроль здійснюється з урахуванням ризикових індикаторів. Держава надає можливість самостійного виправлення

порушень без застосування санкцій у разі добровільного розкриття інформації, однак у випадках виявлення ухилення — реагує надзвичайно жорстко. Як відзначають дослідники, така політика сприяє формуванню високої податкової культури та поваги до державних інституцій [3, с. 36].

Надзвичайно розвиненою системою протидії податковим правопорушенням володіють США, де діє так званий FATCA (Foreign Account Tax Compliance Act) — закон, який зобов'язує іноземні банки надавати дані про рахунки американських резидентів. Порухення цих вимог тягне за собою відмову у проведенні транзакцій у доларах США та великі штрафи. У межах національної юрисдикції Internal Revenue Service (IRS) має широкі слідчі повноваження та може ініціювати фінансові перевірки, обшуки, вилучення документів без попередження [28, с. 219].

Цікавим для України є й досвід Скандинавських країн, де податкова політика базується на максимальній прозорості, довірі до уряду, публічності звітності та цифрових технологіях. У Швеції та Норвегії кожен громадянин має відкритий доступ до податкових декларацій інших осіб, а податкова служба автоматично формує попередні розрахунки податку для кожного резидента. Це мінімізує ризик навмисного заниження доходів і водночас стимулює добровільне виконання податкового обов'язку [19, с. 161].

Важливою тенденцією останніх десятиліть стало поширення інституту відповідальності за податкове шахрайство з боку третіх осіб, наприклад, податкових консультантів або аудиторів, що мають професійний доступ до документації підприємств. У Великій Британії, Нідерландах та Італії введено окремі механізми відповідальності таких осіб, які сприяли або не перешкодили податковому правопорушенню клієнта [15, с. 198].

Зарубіжний досвід свідчить, що боротьба з ухиленням вимагає не лише жорсткого законодавства, але й ефективної інституційної інфраструктури. Зокрема, створення окремих аналітичних структур — як-от французький Tracfin чи американський FinCEN — дає можливість виявляти складні схеми відмивання

доходів та ухилення за допомогою транскордонних транзакцій і мережі підконтрольних компаній. В Україні цю функцію лише частково виконує Бюро економічної безпеки, однак його інституційний потенціал поки не є співставним із зарубіжними аналогами [16, с. 292].

Загалом, аналіз зарубіжного досвіду демонструє, що ефективна протидія ухиленню базується на таких принципах:

1. високий рівень цифровізації та аналітики,
2. забезпечення прозорості та публічності інформації,
3. жорстке покарання за рецидиви та змови,
4. міжнародна співпраця у сфері обміну даними,
5. формування податкової культури через довіру до держави та справедливий розподіл фіскального навантаження.

Відповідно, запозичення окремих елементів світової практики в українське законодавство є важливим кроком до зменшення масштабів податкового шахрайства, особливо в умовах високого рівня тінізації економіки та структурної недовіри до державних інституцій.

3.2. Пропозиції щодо вдосконалення національної системи протидії ухиленню від сплати податків

Ефективна протидія ухиленню від сплати податків в Україні вимагає не лише формального вдосконалення законодавства, а й цілісної трансформації підходів до фіскальної політики, податкового адміністрування, юридичної відповідальності та суспільної довіри до держави. Глибокий аналіз проблем, розглянутих у попередніх розділах, свідчить про необхідність системного перегляду як правових, так і організаційно-інституційних засад боротьби з податковими правопорушеннями.

Передусім, одним із ключових кроків має стати кодифікація правових норм у сфері боротьби з ухиленням. На сьогодні поняття ухилення від сплати податків трактується неоднозначно у теорії та правозастосуванні. Стаття 212 Кримінального

кодексу України залишається надто загальною, що призводить до правової невизначеності при кваліфікації діяння. Необхідно законодавчо розмежувати умисне ухилення, податкову оптимізацію, бухгалтерську помилку та зловживання. Як слушно зазначає Лихошерст Л. М., «відсутність чіткого поділу між “ухиленням” і “оптимізацією” залишає широкий простір для дискреції контролюючих органів» [13, с. 147].

Другим напрямом має бути запровадження превентивного податкового аудиту, орієнтованого на консультування, а не покарання. Замість формального реагування за результатами перевірки, податкова служба повинна розвивати практику «індикативного спостереження», коли платник отримує попередження та рекомендації щодо виправлення ризикових дій. Такий підхід уже виправдав себе у скандинавських країнах та Великій Британії. Зокрема, у Данії впроваджено механізм «податкових радників на зв'язку», які замінюють репресивні методи на профілактичні [19, с. 162].

Третім важливим кроком має стати цифровізація ризикоорієнтованого моніторингу. Система блокування податкових накладних, запроваджена в Україні, виявилася ефективною лише частково — через відсутність прозорих алгоритмів, часті помилки та зловживання з боку службовців. Необхідно оновити алгоритми, залучити до процесу незалежних аналітиків, а також забезпечити автоматичну перевірку пов'язаних осіб, транскордонних операцій та історії фіскальної поведінки. Як відзначають Гнидюк І. В., Кісіль П. С. і Полянська О. Л., «лише глибокий аналіз великих даних у реальному часі дозволяє виявляти системні схеми податкового шахрайства» [6].

Особливої уваги потребує підвищення кваліфікації кадрів у контролюючих органах. Ефективне застосування кримінально-процесуальних норм до податкових правопорушень вимагає високого рівня правничої та економічної підготовки. Янковий М. О. слушно вказує, що «розслідування складу злочину за ст. 212 КК України є складним з погляду доведення суб'єктивної сторони», тому потребує

спеціалізованої підготовки слідчих і прокурорів [26, с. 323]. Необхідно створити мережу тренінгових центрів при ДПС, БЕБ та Національній школі суддів України для навчання в галузі податкового права та кримінального процесу.

Наступним блоком пропозицій є моральна легітимізація оподаткування в очах суспільства. Ухилення виникає не лише через економічну вигоду, а й через глибоку недовіру до держави, непрозорість використання бюджетних коштів, відчуття несправедливого фіскального тиску. Як показують соціологічні дослідження, більшість підприємців не сприймають податки як зобов'язання перед суспільством, а радше як обтяжливий примус. Посаднєва О. М. зазначає, що «ухилення часто має не кримінальний, а реактивний характер – воно відображає протест проти неефективного використання публічних фінансів» [19, с. 164].

У цьому контексті надзвичайно важливо реалізовувати програми податкової просвіти та прозорості. Пропонується створення публічної онлайн-системи «Від мого податку до бюджету», в якій платник може побачити, як його податки спрямовуються на охорону здоров'я, армію, освіту. Такі моделі вже реалізовано у Фінляндії та Нідерландах і вони показали значне зростання добровільної дисципліни упродовж п'яти років [28, с. 218].

Окремий аспект — оптимізація інституційної моделі протидії. Бюро економічної безпеки України, попри задекларовану спеціалізацію, наразі перебуває у процесі становлення. Необхідно завершити інституційну реформу шляхом усунення дублювання повноважень із ДПС, підвищення рівня аналітичного забезпечення, забезпечення процесуальної незалежності. Крім того, слід розглянути питання про утворення Фіскального аналітичного управління, на зразок британського HMRC ThinkTank, яке б працювало на випередження — розробляло сценарії потенційних схем і подавало їх як аналітичну базу до Верховної Ради, КМУ та судової влади.

Варто також вдосконалити міжнародну кооперацію, зокрема приєднатися до додаткових протоколів Конвенції ОЕСР, розширити угоди про автоматичний обмін

інформацією, активізувати співпрацю з податковими органами Польщі, Словаччини, Литви. Як відзначає Овсій Д. Ю., досвід інтеграції норм про кримінальну відповідальність у сфері житлового будівництва в ЄС може бути застосований і в українському контексті – з урахуванням складних схем, пов’язаних з ПДВ, субпідрядом та нерезидентами [14, с. 75].

У довгостроковій перспективі доцільно впроваджувати критерії податкової справедливості, які враховують співвідношення обсягу податкового навантаження до можливостей конкретного сектора, рівня витрат на адміністрування та суспільного ефекту. Це має бути перехід від суто фіскального підходу до моделі «розумного оподаткування», де держава не лише збирає податки, а й пояснює, чому вони потрібні та куди спрямовуються.

Отже, ефективна протидія ухиленню від сплати податків в Україні потребує не лише репресивних заходів, а й розумної комбінації превенції, аналітики, публічності, цифрових технологій, довіри та міжнародної кооперації. Лише інтеграція цих чинників у комплексну податкову політику дозволить трансформувати національну систему з карального інструменту в інструмент розвитку, справедливості й довіри.

Висновок до розділу 3

Проведене дослідження міжнародного досвіду та аналіз напрямів удосконалення української моделі протидії ухиленню від сплати податків дозволив виявити ключові структурні відмінності, які визначають ефективність таких систем у зарубіжних країнах. Показово, що успішна протидія в межах ЄС, США та скандинавських держав ґрунтується не лише на суворих санкційних механізмах, а передусім на системному аналізі фіскальних ризиків, аналітичному прогнозуванні поведінки платників, цифровізації процесів адміністрування та високій податковій культурі.

У світовій практиці податкове право дедалі більше інтегрується з технологічними інструментами контролю, відкритістю інформації, автоматичним обміном даними, а також широким залученням міжнародних стандартів (BEPS, FATCA, CbCR). Ці підходи довели свою ефективність як у боротьбі з транснаціональними схемами, так і в стимулюванні добровільної дисципліни на локальному рівні.

Водночас національна система України ще не досягла належного рівня цілісності й узгодженості в цій сфері. Аналіз виявив, що незважаючи на наявність достатньо розвиненої нормативної бази, практична імплементація заходів протидії ухиленню значною мірою гальмується організаційною фрагментарністю, слабкою міжвідомчою координацією, обмеженою прозорістю дій контролюючих органів і недостатньою інституційною спроможністю новостворених структур, зокрема БЕБ.

Запропоновані у підрозділі 3.2 напрями реформування — від правової конкретизації поняття ухилення, превентивного аудиту, цифровізації моніторингу до підвищення довіри та роз'яснення механізмів розподілу податків — мають ґрунтовне підґрунтя як у теоретичних джерелах, так і в практиці провідних країн. Їхнє впровадження в українському контексті могло б сприяти суттєвому зниженню рівня тінізації економіки та відновленню моральної легітимності податків.

Загалом, Україна має всі передумови для побудови ефективної системи протидії податковому шахрайству. Успіх такої трансформації залежатиме від здатності держави комплексно інтегрувати правові, організаційні, технічні та просвітницькі інструменти у єдину, прозору й передбачувану податкову політику.

ВИСНОВКИ

1. Проведене дослідження дозволяє дійти обґрунтованого висновку про те, що ухилення від сплати податків є не просто поширеним правопорушенням у податковій сфері, а системним проявом деформації взаємин між державою та платниками податків. Йдеться не лише про свідоме недотримання норм законодавства, а про глибоке структурне порушення соціального договору між фіскальною владою та громадянським суспільством. Ухилення виступає результатом складної взаємодії низки факторів: надмірного фіскального тиску, непрозорості бюджетного розподілу, прогалин у законодавстві, низької ефективності контролюючих органів, а також зниження рівня правової й податкової культури населення. Водночас воно є серйозним викликом фінансовій безпеці держави, особливо в умовах війни та економічної турбулентності, оскільки прямо впливає на обсяг державних доходів, доступ до публічних послуг і фінансову спроможність оборонного сектора.

2. Теоретичний аналіз показав, що існуюча типологія форм ухилення — від простих порушень у бухгалтерській звітності до складних транснаціональних схем — є неповною без урахування еволюції цього явища в цифровому світі. Сучасні методи ухилення часто включають використання криптовалют, електронних гаманців, розщеплення потоків доходів через підконтрольні компанії в офшорних юрисдикціях, що унеможлиблює виявлення порушень традиційними інструментами перевірки. Тому першочерговим завданням має стати перегляд не лише юридичних підходів до визначення складу податкового злочину, а й інституційного потенціалу органів контролю, які повинні мати аналітичну, технічну та правову готовність до реагування на нові ризики. Саме тому підвищення рівня технологічної готовності контролюючих органів — один із наріжних каменів майбутньої фіскальної безпеки України.

3. Вивчення чинної нормативно-правової бази протидії ухиленню в Україні засвідчило її складність, фрагментарність і недосконалість. Податковий,

Кримінальний та Бюджетний кодекси України містять основні положення щодо відповідальності, порядку виявлення та фіксації податкових правопорушень, проте відсутність чіткого поділу між добросовісною помилкою, умисним заниженням бази оподаткування, фіскальним шахрайством та податковою оптимізацією створює ситуацію правової невизначеності. У результаті — добросовісні платники нерідко потрапляють під перевірки та санкції, тоді як складні схеми з використанням пов'язаних компаній і трансферного ціноутворення залишаються непокараними через складність доведення умислу та відсутність доступу до міжнародної інформації. Це свідчить про потребу в суттєвому оновленні нормативної конструкції складу податкового злочину, уніфікації термінології та посиленні процесуальних можливостей досудового розслідування.

4. Аналіз повноважень і діяльності контролюючих органів України показав наявність серйозних організаційних дисбалансів. Зокрема, попри створення Бюро економічної безпеки як спеціалізованого органу, залишається нерозв'язаним питання дублювання функцій із ДПС, розмежування адміністративного й кримінального провадження у сфері податкових правопорушень, а також проблема кадрової та технічної спроможності. Окремо слід відзначити недостатній рівень підготовки слідчих та прокурорів до роботи зі складними фінансовими справами. У низці випадків розслідування ст. 212 КК України зводиться до поверхового аналізу облікових даних без урахування економічної реальності операцій. Усе це потребує глибокого реформування як процесуальних підходів, так і самої логіки організації фіскального контролю — із переходом до ризик-орієнтованого, аналітичного, цифрово-підкріпленого нагляду.

5. Зарубіжний досвід боротьби з податковим шахрайством демонструє, що довготривала ефективність у цій сфері досягається не жорсткістю санкцій, а послідовністю фіскальної політики, прозорістю бюджету, справедливістю навантаження та розвитком партнерства між державою й платником. У країнах ЄС, США, Канади та скандинавських державах механізми обміну інформацією

(FATCA, CRS), відкритий доступ до звітності, криміналізація посередницьких схем, активна просвітницька діяльність і застосування big data-аналітики перетворили фіскальну систему з карального інструменту на координуючий механізм державного розвитку. Цей підхід має стати стратегічним орієнтиром для України, особливо в умовах євроінтеграції. Лише глибока адаптація принципів міжнародного податкового права, відповідність стандартам BEPS та реальна цифрова трансформація ДПС можуть закласти фундамент для нової доби податкової культури.

6. На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що ефективна протидія ухиленню від сплати податків в Україні можлива лише за умови поєднання п'яти ключових умов: 1) нормативна чіткість і передбачуваність, 2) інституційна спроможність фіскальних та правоохоронних органів, 3) публічність і прозорість розподілу податків, 4) міжнародна кооперація в обміні фінансовою інформацією, 5) послідовна податкова просвіта та стимулювання податкової доброчесності. Без одночасного забезпечення кожного з цих напрямів навіть найсуворіші санкції не зможуть змінити поведінку платників. Таким чином, протидія ухиленню має стати не суто каральною функцією держави, а інструментом формування справедливої, ефективної та передбачуваної фіскальної системи, що здатна не лише наповнювати бюджет, а й створювати передумови для економічного розвитку та соціальної стабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановська Т. В. Відповідальність за ухилення від сплати податків: історико-правовий аналіз вітчизняного законодавства. *Історико-правовий часопис*. 2023. Т. 20, № 1. С. 16–23. URL: <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2023-1/2>(дата звернення: 04.05.2025).
2. Барон Г. І. Податки як основа формування доходів бюджету : thesis. 2021. URL: <http://local.lib/diploma/Baron.pdf>(дата звернення: 04.05.2025).
3. Бачинська К., Марущак О. Податки і право: порівняльний аналіз. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2019. № 25. С. 32–41. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb.v0i25.184830>(дата звернення: 04.05.2025).
4. Бюджетний кодекс України : Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : станом на 5 берез. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>(дата звернення: 04.05.2025).
5. Герасимчук Д. М. Податки як основа формування доходів бюджету : thesis. 2020. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/12569>(дата звернення: 04.05.2025).
6. Гнидюк І. В., Кісіль П. С., Полянська О. Л. Податки в «дія.сіті». *Електронний журнал "Ефективна економіка"*. 2025. № 4. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.85>(дата звернення: 04.05.2025).
7. Гритенко О. А., Старинець Є. А. Нарис історичного розвитку кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та інших платежів. *South Ukrainian Law Journal*. 2019. № 3. С. 200–203. URL: <https://doi.org/10.32850/sulj.2019.3-48>(дата звернення: 04.05.2025).
8. Гуль В. Способи ухилення від сплати податків суб'єктами господарювання. *Вісник прокуратури*. 2018. № 6. С. 109–111.
9. Кримінальна відповідальність за ухилення від сплати податків в євроінтеграційному контексті. *Naukovyy Visnyk Dnipropetrovs kogo Derzhavnogo Universytety Vnutrishnikh Sprav*. 2023. Т. 6, № 127.

URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2023-6-254-262>(дата звернення: 04.05.2025).

10. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>(дата звернення: 04.05.2025).

11. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>(дата звернення: 04.05.2025).

12. Крюкова І. Податки як елемент системи управління сталим розвитком. *Економічний вісник Причорномор'я*. 2024. № 5. URL: <https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.05.05>(дата звернення: 04.05.2025).

13. Лихошерст Л. М. До питання про кримінальну відповідальність за ухилення від сплати податків. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2019. № 14. С. 146–154. URL: <https://doi.org/10.33244/2521-1196.14.2019.146-154>(дата звернення: 04.05.2025).

14. Овсій Д. Ю. Міжнародний досвід кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків у сфері житлового будівництва. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2024. № 1. С. 67–76. URL: <https://doi.org/10.34015/2523-4552.2024.1.08>(дата звернення: 04.05.2025).

15. Панасюк О. В., Кисельов В. М. Особливості юридичної відповідальності суб'єктів господарської діяльності за ухилення від сплати податків. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2023. Т. 2, № 102. С. 196–204. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.102.196-204>(дата звернення: 04.05.2025).

16. Парфентій Л. А. Ухилення від сплати податків в Україні: причини та методи боротьби. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3. С. 290–295.

17. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>(дата звернення: 04.05.2025).
18. Полишин Г. Місцеві податки та збори в Україні та за кордоном. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4 (278). С. 162–165.
19. Посаднева О. М. Соціологічний складник ухилення від сплати податків. *Підприємництво та інновації*. 2019. № 10. С. 160–165. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/10.24>(дата звернення: 04.05.2025).
20. Про місцеві податки і збори : Указ Президента України від 25.05.1999 № 565/99 : станом на 17 черв. 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565/99#Text>(дата звернення: 04.05.2025).
21. Про ухилення від сплати податків : Ухвала Верхов. Суду України від 25.06.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0568700-04#Text>(дата звернення: 04.05.2025).
22. Росоха О., Славкова А. Непрямі податки: фіскальна ефективність в Україні та зарубіжних країнах. *Grail of Science*. 2023. № 27. С. 107–116. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.12.05.2023.011>(дата звернення: 04.05.2025).
23. Сидоренко Т. О. Сутність та причини ухилення від сплати податків. *Економічний часопис - 21*. 2010. № 5/6. С. 48–52.
24. Тіщенко І. В., Кушал І. М. Прямі податки і їхній вплив на фінансовий стан підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2025. № 6 (286). С. 141–147. URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2024-286-6-141-147>(дата звернення: 04.05.2025).
25. Тучак Т. В. Благодійні податки на доходи: зарубіжний досвід. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2019. № 3. С. 242–249. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5932.3.2019.242-249>(дата звернення: 04.05.2025).

26. Янковий М. О. Окремі проблемні аспекти доказування суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення про ухилення від сплати податків в контексті сучасної економіки України. *Legal Novels*. 2024. № 23. С. 321–326. URL: <https://doi.org/10.32782/ln.2024.23.40>(дата звернення: 04.05.2025).

27. Artiukh O., Chernyshova L., Li D. Consequences of tax avoidance. *Scientific Bulletin of Odessa National Economic University*. 2021. Vol. 11-12, no. 288-289. P. 96–100. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2021-11-12-288-289-96-100>(date of access: 04.05.2025).

28. Matsiuk V. Особливості кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та зборів. *Law Review of Kyiv University of Law*. 2023. № 4. С. 217–220. URL: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2023.41>(дата звернення: 04.05.2025).